

Men meget vil som bekendt have mere. Thomas Munck har skrevet en overordentlig interessant og vellykket fremstilling af et stort og vanskeligt emne under en ny synsvinkel. Bogen egner sig både til læsning og undervisning; og teksten er en respektindgydende intellektuel præstation.

Ole Feldbæk

TYGE KROGH: Det store natmandskomplot. En historie om 1700-tallets kriminelle underverden. Samlerens forlag, København 2000. 187 s.

Den 13. september 1735 blev Mikkell, Hans og Anders Andersen hængt i Kalundborg galge, dømt for en lang række forhold, især tyverier af husdyr. De tre var ikke alene brødre, men havde også samme erhverv, idet de var natmænd i Kalundborg og Næstved. De fleste af den halve snes, som blev kendt skyldige i den ti måneder lange straffesag, hørte også til deres nærmeste slægt, og ernærede sig også som natmænd.

Tyge Krogh giver sig god tid til at fortælle om natmandskomplottet. Han gør det med en rigdom af viden, som viser en forbilledligt kyndig og grundig arkivforsker. Personerne bliver fulgt ud i alle ender af den lange og kringledede historie. Vi får god besked om baggrunden for den store sag, både hos de anklagede, deres anklager, og i deres miljø; og vi får opridset de overlevendes skæbne i årene efter 1735. De konkrete detaljer bliver anbragt i deres sammenhæng, så bogen giver en fin introduktion til mange sider af 1700-tallets social- og kulturhistorie, fra købstædernes erhvervsstruktur til det gavnlige ved tyvefingre i øllet. Vægten på miljøet og anklageren gør at bogen lige så meget får fortalt om livet i købstadens over- og middelklasse som om den kriminelle underverden. Den konkrete sag giver især behov for at forklare meget om tilværelsens religiøse dimension, fra folkelig magi til den rolle teologerne og bibeltolkningen havde, når samfundets normer skulle lægges fast. Bogen fremlægger dermed teserne fra Tyge Kroghs disputats om *Oplysningstiden og det magiske* i en let tilgængelig udgave, belyst ved et konkret eksempel.

Det store natmandskomplot placerer sig således i den bedste del af dansk kulturhistorie ved at forene det helt konkrete med en generel tolkningsramme og ved at være skrevet jævnt og folkeligt til en læser uden mange forudsætninger, uden at der er givet afkald på en fyldig dokumentation med noter. Og uden at tolkningsrammen er hjemmestrikkede idiosynkrasier eller halvt fordøjede gylp af store, internationale navne. Kenderen kan godt se, at bogen er skrevet ud fra et grundigt kendskab til kulturhistoriens nyeste teori og empiri i Danmark og i udlandet – lige så grundigt som forfatterens kendskab til afkrogene i Landsarkivet for Sjælland. Men den megen lærdom sættes elegant ind, der hvor den hører hjemme. Forfatterens omhu markerer sig nogle gange i et lidt stift sprog, men det bør ikke hindre bogen i at nå en stor læserkreds blandt læg og lærd. Den forener teoretiske og analytiske kvaliteter med omfattende arkivkendskab og arkivbrug, og viser dermed anskueligt værdien af den særlige danske kombination af arkivar- og forskerstillinger.

Gunner Lind